

יו"ל ע"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

גליון מס' 401

מסכת תענית כ' - כ"ו

בס"ד, ט' שבט תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ צום יום כיפור קטן
- ◆ ברכת כהנים בתענית בזמן הזה
- ◆ מדוע כהן הנושא את כפיו אינו צריך ללבוש בגדי כהונה?
- ◆ ההבדל בין בעל מום לשתי יין

◆ גזירת תענית על... ביטול תענית

- ◆ שמעון התימני או שמעון התימני
- ◆ שלושים ושבעה תנאים שהוזכרו פעם אחת בלבד
- ◆ התעניות לסוגיהן
- ◆ תענית להנצל מצרה

דבר העורך

דמעה

אל שולחנם העורכים הנכבדים של החיבור הנפלא "מאורות השבת" מגיעים תגובות רבות ממקומות שונים. מתוך צניעותם הם מטמינים את המכתבים הנרגשים בקלסרים מסודרים ואינם חושפים אותם ברבים. אך כמה מכתבים שהתגלגלו בטעות למערכת הגליון, מלמדים על ההד גדול והעצום לו זכה החיבור "מאורות השבת".

נפתח במכתב מעניין ונעבור לסיפור מדהים.

הוא אוהב לכתוב. הוא אוהב את "מאורות השבת", והנה דבריו:

לכבוד, ההוגים, המפיקים, והמוציאים לאור, של הפרוייקט הנהדר "מאורות השבת" שלום רב!!!

...**קיבלנו** את פניו, בשירת "שלום עליכם"...

התחלנו מבראשית! וההמשך... היה נח...

ואמרת לעצמי: לך-לך כך, בכל שבתות השנה!

מה נאמר - ומה נדבר? מאורות שמו, והיא מהותו!

כמה אופייני לחיבור הנפלא "מאורות השבת" משולחנכם, שמתחיל מהלכות נרות שבת, שכן עונג שבת הוא מגלם, ו"שלום בית" הוא מביא, כאשר כל בני המשפחה - גדולים קטנים מתבשמים מאורו

הבוהק. אשריכם! אשריכם!!!

עוד דבר נפלא מבית מאורות. חיזקו ואמצו!

★ ★ ★

בתקופה זו עומד לצאת לאור ספר "ילקוט לקח טוב - שבת", מאת הרה"ג ר' יעקב בייפוס שליט"א,

בעל סדרת הספרים "לקח טוב". בטוב לבו הואיל להעשירנו באחד המעשים המרגשים שבצקלוננו,

כדי לזכות את הקוראים.

היה זה במיאמי שבארצות הברית של אמריקה.

דף יט/א שמעון התימני אומר

שמעון התימני או שמעון התימני

"שמעון התימני אומר". גמרתנו מביאה את דעתו של התנא "שמעון התימני". רש"י על אתר מפרש כי "מתמנה היה". תמנה היא עיר בארץ ישראל, המוזכרת רבות בתנ"ך, ושמעון נמנה על בניה. מכאן שיש לקרוא שמעון התימני. ברם, המהר"י מעמדין כותב בספרו "לחם שמים": "אנחנו קוראים התימני", לאמר, תנא זה נולד במדינת תימן [אף מדינה זו מובאת בתנ"ך - "חושם מארץ התימני" סוף וישלח]. (מובא בסדר הדורות, סדר תנאים ואמוראים, ערך שמעון התימני).

עיון בכתבי יד עתיקים מעלה, כי יש שניקדו התימני ויש שניקדו התימני. אגב, היו תנאים נוספים שלא התגוררו בארץ ישראל, למשל, "נחום המדי" שנקרא כן על שם היותו בן מדינת מדי הרחוקה (ראה "מילי דאבות", עמודים צ"ב-צ"ג).

הכרעה מעניינת בשאלה זו מוצא רבי ראובן מרגליות.

שלושים ושבעה תנאים שהוזכרו פעם אחת: הרמב"ם (בסוף הקדמתו לפירוש המשנה) מונה את שמונתיהם של שלושים ושבעה תנאים המוזכרים במשנה פעם אחת בלבד. ראשונים ואחרונים רבים עסקו בכך, אחר שמצאו כי יש משלושים ושבעה תנאים אלה שהוזכרו יותר מפעם אחת ומאידך יש תנאים שנזכרו פעם אחת בלבד והרמב"ם אינו מציינם. הדברים הגיעו לידי כך, שבעל ה"חוות יאיר" (ש"ת "חוט השני" סימן י"ט) כותב, כי מכאן יש לדעת שאפילו מזכרונם של גדולים שבגדולים עלולים להשמט ידיעות.

ברם, האחרונים האריכו ליישב את ההשגות על הרמב"ם ולהעמיד את דבריו על תילם ואנו נתמקד באחד משלושים ושבעת התנאים שמנה הרמב"ם, הלא הוא שמעון התימני, שלפי דברי הרמב"ם נזכר פעם אחת בלבד במשנה, במסכת יבמות, סוף פרק רביעי (מ/טא), אך למרבה הפליאה הן גם במסכתנו מוזכר שמו ואף במסכת ידים (פרק ג' משנה א')! והתמיהה המתבקשת היא, מדוע מנאו הרמב"ם בין התנאים המוזכרים במשנה פעם אחת בלבד.

שני שמעון התימני: התשובה לכך פשוטה ביותר שני שמעון התימני היו, האחד הוא שמעון התימני והשני הוא שמעון התימני; במסכת יבמות מדובר בשמעון התימני, הוא אכן מוזכר פעם אחת בלבד. ואילו במסכתנו ובמסכת ידים, מדובר בשמעון התימני.

אין זו השערה בעלמא. בכתב יד קדום של המשניות הגירסה במסכתנו ובמסכת ידים היא "שמעון התבני" (ראה שינויי נוסחאות במשניות ע"ג פירושים כאן בתענית, וראה תו"ט בשם הר"ש בידים שם). פשר הדבר, כי העיר תמנה שבארץ ישראל כונתה גם "תבנה", כפי שהוכח על ידי חוקרי עתיקות (ראה שינו"ס שם). רק ביבמות מדובר בשמעון התימני, וזהו שכתב הרמב"ם כי הוא נזכר במשנה פעם אחת בלבד ("מרגליות היס" על מסכת סנהדרין ז/ז).

עילוי נשמת

הר"ר **אפרים צבי רימל** ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל
נלב"ע ט' שבט תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידנו הר"ר יוסף מאיר רימל ומשפ' שיחיו נווה צוף

עילוי נשמת

הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל
בן ר' יצחק ז"ל
נלב"ע ח' שבט תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידנו הר"ר אורי שורץ ומשפ' שיחיו - ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **שמעון צבי** ז"ל
ב"ר דוד וסולטן ז"ל
נלב"ע ט"ו שבט תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

התעניות לסוגיהן

בסיפוי של השבוע השלישי ללימוד מסכת תענית, ברצוננו להתמקד בתעניות לסוגיהן.

התענית היחידה הנזכרת בתורה היא צום יום הכיפורים. כפי שנוכח להלן, תענית זו אינה דומה לכל תענית אחרת. מהותו של יום הכיפורים אינו תענית, אלא קבעה תורה יום זה לסליחה ולכפרה ועיקרו של היום מכפר על העוונות.

תעניות שונות נקבעו במהלך השנים. מהן עוד בתקופת הנביאים, אחר כך בתקופת התנאים וגם אחר סדר חתימת התלמוד התווספו מנהגי תעניות שונים.

תעניות החורבן: התעניות על החורבנות והצרות שאירעו לעמנו בג' בתשרי, י' בטבת, י"ז בתמוז ותשעה באב, נקבעו בתקופה בה נחרבו בתי המקדשות. על מהותן של תעניות אלה כותב הרמב"ם (הלכות תעניות פ"ה הלכה א'): "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב".

תענית להנצל מצרה: מלבד תעניות אלו, מצווה מדברי סופרים להתענות כדי להנצל מצרה המתרגשת לבוא. הרמב"ם (שם פ"א הלכה ד') מסביר, כי קיימת מצווה מן התורה לזעוק בתפילה ולהריע בחצוצרות על צרה המתרגשת לבוא, ומדברי סופרים הוסיפו כי יש גם להתענות.

בתנ"ך כבר נזכר במקומות אחדים, כי בני ישראל גזרו תעניות כשאוייביהם קמו עליהם, כגון, במלחמת פלישתים (שמואל א' ו', ושם יד/כד), ובימי מרדכי ואסתר (אסתר ד/טו), ועוד רבות כיוצא בזה. תעניות אלו מגדיר הרמב"ם (הלכות תעניות פרק א הלכה ב') בלשונו: "ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הציבור עד שירוחמו מן השמים". כל התעניות שבהן גדושה מסכתנו, הן מסוג זה; עצירת גשמים, חרב, שדפון, ירקון, חיות רעות ועוד.

גזירת תענית על... ביטול תענית: ראוי לציין, כי לא רק על צרה גשמית מתענים, אלא גם אם נגזר על ישראל לבטל מצווה, ואפילו "מצווה קלה" - כותב הרמב"ם (שם, פרק ב' הלכה ג'), יש לגזור תענית כי זו שעת השמד. בעל ה"צפנת פענח" מוכיח ממסכתנו (ב/ח), כי גם אם גזרו על ישראל כי אינם רשאים להתענות, יש לקבוע תענית על כך ולקבל על עצמם לממשה כאשר תבטל הגזירה (ראה "המועדים בהלכה" עמ' ת"ר).

לסוג תעניות אלו שייכת תענית חלום, הבאה לבטל את העתיד הקודר שנראה לאדם בחלומו. הרמב"ם כותב (שם פ"א), כי כל יחיד חייב להתענות על צרה המתרגשת ובאה עליו.

עיקרן של התעניות הללו הוא שהמתענה יפשפש במעשיו ויבדוק במה עליו לשפר את דרכיו (רמב"ם שם פ"א).

אחר חתימת התלמוד נהגו תעניות שונות להתעוררות בתשובה.

תענית בה"ב: במשניות, בתלמוד ובדברי חז"ל אין בנמצא תקנת תעניות נוספות למטרה זו, אך בתקופות מאוחרות יותר תוקנו באשכנז צומות "שני וחמישי ושני" [שלשה ימי תענית; יום שני, יום חמישי שלאחריו ושוב ביום שני] בשבוע שאחר פסח וסוכות, ומטרתן לחזור בתשובה מחטאים שאפשר שחטאו בהם בימי המועדים (טור או"ח סימן תצ"ב). [אמנם, לדעת המרדכי, סימן תרכ"ט, צומות בה"ב לאחר סוכות נתקנו עבור הגשמים ואחר פסח על בריאות הגוף].

בעבר נהגו הכל לצום "שני וחמישי ושני", עד כדי כך שלפני כארבע מאות שנים מעיד רבי דוד הלוי סגל בעל הט"ז (או"ח סימן תקס"ו ס"ק ג'), כי "מיעוט הם אותם שאינם מתענים". עם הזדורות נתמעטו המתענים ובחלק מקהילות האשכנזים אף אין אומרים את הסליחות שנתקנו לימים אלה.

תעניות נוספות לחזרה בתשובה נהגו בערב ראש השנה (טור סימן תקפ"א עפ"י המדרש) וביום הראשון של סליחות (טור שם) והיו גם שנהגו להתענות בעשרת ימי תשובה (רמ"א שם) ואפילו בארבעים הימים שלפני יום הכיפורים (רמ"א ו"מגן אברהם" סימן תקס"ח). תענית 'שובבי"ם-ת"ת' אף היא תענית לשם תשובה, ובה נעסוק בנפרד בעתיד אי"ה. כמו כן תענית חתן וכלה ביום חופתם (רמ"א אבן העזר סימן ס"א) באה לשם חזרה בתשובה.

צום יום כיפור קטן: לפני כארבע מאות שנה תיקן רבי משה קורדובירו, בעל "תומר דבורה" את צום "יום כיפור קטן" (ראה "פרי חדש" שם), שהתפשט בעיקר בקהילות אשכנז. רבי יעקב מעמדין כותב בסידורו, כי "חדשים מקרוב באו, נהגו להתענות ערב ראש חודש וקוראין אותו יום כיפור קטן והוא ידוע ונתפשט ברבים, וטוב הדבר ביחוד להזהיר העם המתלכלכים כל היום, כדי לשטפם מטינופם".

גם הנכשל בחטא צריך להתענות כדי שיכופר לו. הראשון שכתב זאת והאריך בפירוט מניין הסיגופים ודרגותיהם הוא ה"רוקח", וממנו הועתק לספרי מוסר אחרים, עד כדי כך שבעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת, מהדורה קמא או"ח סימן ל"ה) נזקק להבהיר להמון העם, כי אין התענית העיקר אלא עזיבת החטא והיודו!... [ועיין ב"חיי אדם" כלל קל"ב סעיף ב' והביאו ה"ביאור הלכה" סימן תקע"א].

רב בית כנסת עמד על הזוכן בפני הקהל שהתכנס לרגל יום השנה לפטירת רבינו הגאון רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל, בעל ה"חפץ חיים", ושרטט בפניהם קווים לדמותו הגדולה של ה"חפץ חיים". לאחר שסיים פרק מנאמו, הררה הנואם בינו לבין עצמו ושיתף את הקהל בהתלבטויותיו:

ידוע לי סיפור מעניין ביותר על ה"חפץ חיים", ובחפץ לב הייתי שוטחו בפניכם, אך לדאבוני ידוע לי רק חלקו הראשון, ובכל זאת, גם חצי סיפור על החפץ חיים הרי הוא עולם ומלואו ולפיכך אחלוק עמכם את הידוע לי.

מעשה בבחור שלמד בעיירה ראדין, בישיבתו של החפץ חיים, שלא עמד בפרץ ההשכלה שהכתה שמות ברבים, עד שנמצא כי אינו מקפיד על שמירת השבת ורובני הישיבה החליטו כי אין כל אפשרות להותירו בישיבה. מששמע זאת ה"חפץ חיים", ביקש כי בחבור יכנס אליו טרם עוזבו את הישיבה.

פרש הנואם את ידיו והפטיר: "עד כאן החלק הידוע לי. עבור ההמשך העלום ממני, אני מוכן לשלם אלפי זהב וכסף, אם רק יגלו לי מה שוחח החפץ חיים עם הנער. וכל כך למה? מפני שעל פי עדות מהימנה שהגיעה לאזני, אותו נער לא הוסיף לחלל את השבת! אילו רק יכול הייתי לדעת את הדברים שאמר לו ה"חפץ חיים".

הנואם לא הבחין כי אחד היושבים באולם זע על כסאו באי נוחות.

עם סיום הערב התפזרו האנשים לבתיהם, ובאולם הריק בלט איש מבוגר שנותר על כסאו, עיניו נעוצות אי שם, כולו שרעפים. הנואם התקרב אליו ושמע מפיו משפט שלא ציפה לו: "אני הייתי אותו בחור".

אחר שנרגע האיש סיפר את שאירע בחדרו של ה"סבא קדישא": בחור צעיר הייתי, וכפי שאתה יודע, גם קל דעת. בכל מאוהי בקשתי להמנע מן הפגישה המביכה עם החפץ חיים, אך לא היתה לי כל ברירה.

נכנסתי לביתו, הוא היה אז כבר ישיש בן שמונים ומעלה. חשבתי כי יתחיל להוכיח אותי על מעללי, סיגריה בשבת! לתדהמתי הוא נטל את כף ידו, טמן אותה בין כפות ידיו ואפף אותה בחום וברגש שאין לו גבולות.

אנו עומדים כך, עיניו נעצמו וידי בתוך ידיו, רגע קדוש, טמיר ומיוחד - ה"חפץ חיים" מתייחס אלי כאב לבנו יקירו. הוא פתח את עיניו וגיליתי כי דמעות טריות גדשו את עפעפיו הישישות, זלגו באיטיות על פניו הרכות, והכל בגללי... עודי תוהה באיזה עולם אני שרוי, נשמעה יבבה כבושה, רוויית צער: "שאבעס..." ה"חפץ חיים בוכה עלי. "שאבעס...".

ידיו בנות השמונים רטטו מעלה. עתה תפס את שתי ידי ובכה כאב הממאן להתנחם על לכתה של בתו יחידתו, "שאבעס... הייליקער שאבעס..." - שבת הקדושה.

אותה שעה זלגה דמעה אחת מפניו הקדושות ונטפה על כף ידו.

האיש המבוגר פקח את עיניו, התנשם עמוקות והעביר בסילוהין את כף ידו. "עד היום כשאני מהרהר במה שאירע אז, אני מסוגל לחוש את חומה של אותה דמעה קדושה".

★ ★ ★

בראשונים נזכרו תעניות נוספות המכונות "תענית צדיקים" והובאו ב"שולחן ערוך" (סימן תקפ"ט), גם הן על מאורעות טרגיים שאירעו בעבר, כגון מיתת עשרת הרוגי מלכות, פטירת משה רבינו, מות בני אהרן וכדומה [ועיי"ש ב"מגן אברהם" בפתיחת הסימן, וראה בספר "עמק ברכה" תענית אות ג' עמוד קל"א מש"כ בביאור דברי הבה"ג]. יש הנוהגים להתענות ביום שישי פרשת חוקת על שריפת "עשרים קרונות מלאים ספרים" בצרפת (משנ"ב שם ס"ק טז), וכן בכ" בסיון לזכר צרות ת"ח ות"ט (ראה שם במשנ"ב שנהגו כן "בכל מלכות פולין"). תענית נוספת של אבלות היא ביום יארציט, יום פטירת אב ואם (ש"ע א"ח סי' תקס"ח).

תעניות יוצאות מן הכלל: קיימות שתי תעניות יוצאות מן הכלל: תענית אסתר, הבאה כזכר לתענית שהתענו בימי מרדכי ואסתר, שהיא קלה בחומרתה מארבע תעניות החורבן (עיי' "שולחן ערוך" א"ח סימן תרפ"ו סעיף ב' ברמ"א), ולא נזכרה בחז"ל במפורש, אך כל הראשונים מציינים אותה (ראה רא"ש מגילה סימן א'). היא אינה מפני צרה או מפני אבלות, וגם לא נוסדה לשם חזרה בתשובה, אלא זכר לתענית שהיתה אז ועיקרה, שאנו מבקשים כי כשם שהתענו אז היהודים עם מרדכי ואסתר ושמע ה' תפילתם, כך ישמע ה' תפילתנו.

תענית בכורים בערב פסח אף היא יוצאת מן הכלל; היא באה זכר לנס שניצלו הבכורים ממכת בכורות (טור סי' ת"ע בשם מסכת סופרים).

דף כו/ב במנחתא משום שכרות

ברכת כהנים בתענית בזמן הזה

במאמר הבא נתוודע לספק הלכתי שהתעורר לאור מנהגי זמני התפילות שהשתנו במהלך הדורות, ובעקבותיהם נדרשו הפוסקים לברר אם תקנת חכמים נותרה על תילה.

כידוע, יש מתקנות חכמים שנקבעו לאור טעם מסוים, אך התקנה אינה תלויה בטעם אלא היא שרירה וקיימת לעד. יש מתקנות חכמים המותנות ותלויות בטעם התקנה, והן תקפות רק כל עוד טעם התקנה שריר וקיים.

בסוגייתנו אנו לומדים שחז"ל תקנו באלו תפילות ישאו הכהנים את כפיהם לברך את העם.

כהן שתויי יין אינו רשאי לשאת את כפיו ולפיכך קבעו חכמים כי אין לישא כפיים אלא בתפילות שחרית ומוסף, שאסור לאכול לפניו ואין חשש שהכהן ישתכר, אך בתפילת מנחה אין נושאים כפיים וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" א"ח סימן קכ"ט סעיף א'). גמרתנו עוסקת בארוכה לגבי תפילת מנחה בתענית. לכאורה, אין עילה שלא לישא בה כפיים, שהרי הכהנים צמים ודאי לא ישתו יין, ברם, אומר רבי יוסי, וכך נפסק להלכה, גזרו חכמים שלא לשאת כפיים במנחה של תענית מחשש שמתוך כך יבואו לשאת כפיים בתפילת מנחה שבכל יום.

על דבריו תמהה הגמרא, כי בימיהם רווח המנהג לשאת כפיים במנחה של תענית! והגמרא מבארת, כי מאחר שבתקופתם נהגו בכל יום להתפלל מנחה בעוד היום גדול ואילו בתעניות האריכו בתפילה עד לפנות ערב, הרי שלא יבואו להחליף ולשאת כפיים גם בתפילת מנחה של שאר ימות השנה.

עם השנים השתנה הנוהג, ובניגוד לתקופת הגמרא, בה נהגו הכל להתפלל מנחה בעוד היום גדול, הרי שהיום רבים מאד מתפללים מנחה קטנה, סמוך לשקיעת החמה. האם בעקבות כך אסור לשאת כפיים במנחה של תענית?

אם תקנת חכמים זו תלויה בטעם מנהג זמני התפילות שנהגו בזמן התלמוד, הרי שעם השינוי שחל במנהג הציבור להתפלל מנחה סמוך לשקיעת החמה, אין לכהנים לישא כפיהם בתפילת מנחה של תענית. ובכן, ה"חזון איש" זצ"ל (א"ח סימן כ) דן בנושא ומצדד כי אין לשנות את המנהג, "שאנו נגררים אחר מנהג אבותינו בנשיאת כפיים במנחה דתעניתא, אף שאין אצלנו הטעם שהיה בזמנם" (ועיי' ש"ת "רב פעלים" ח"ד סי' ה).

ומכאן לספק נוסף המשתלשל מן ההכרעה הקודמת.

אחר שאנו מניחים כי תקנת חז"ל נותרה שרירה וקיימת גם לאחר שסר טעם התקנה, עלינו לברר את השאלה הבאה: כיצד יש לנהוג בתפילת מנחה גדולה בתענית המתקיימת מעט לאחר חצות היום?

שורש הספק הוא, אם חז"ל תקנת חז"ל היתה **שבמנחה קטנה** בתענית ישאו הכהנים את כפיהם, או שתקנתם היתה כי בתפילת **מנחה** בתענית ישאו הכהנים את כפיהם.

ספק זה חמור מקודמו, כי הוא נוגע לעצם מהות התקנה, מה היו גדריה המדוייקים; האם דווקא בתפילת מנחה הסמוכה לשקיעה תקנו שיסאו הכהנים כפיהם, או שמא מאחר שבתקופתם נהגו להתפלל בתענית סמוך לשקיעה, תקנו כי בכל תפילת מנחה של תענית נושאים כפיים.

זהו סיפור קדוש על שבת קודש. **אנחנו** לא ה"חפץ חיים". נכון. לצערנו. אם נחזיק למישהו את היד ונבכה... אך זכור נזכור, כי עבור כל ילד, האבא שלו הוא "הדמות" שאין בלתי, לא היתה ולא תהיה. נצלו את השנים הרכות הללו כדי לטעת בקרבו ברוב רגש ואהבה את היסודות האיתנים עליהם אתם רוצים שישתית את חייו.

"מאורות השבת" מפכה כבר למעלה משלשה חודשים בעשרות אלפי משפחות, מעורר את רגש השבת, מייקר את חשיבות שמירת ההלכה ומלהיב את אור השבת בלב בני המשפחה.

"שאבעס... הייליקער שאבעס...".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

דף כד/א דבשני דרב יהודה כל תנויי **"בבא קמא" שונה לגמרי**

רבי אריה לייב מאלין זצ"ל, ראש ישיבת בית התלמוד, היה ידוע מבחורותו כמי שנפשו נקשרה בנפש "בבא קמא", תדיר היה ממשמש בה וחוזר וממשמש בה.

פעם פגשו רבי אהרן קוטלר ושאלו במה הוא עוסק.

- **בבבא** קמא, השיב ר' לייב.

- **שוב** בבבא קמא? תמה, והלא בשנה שעברה, ולפני שנתיים ושלש כבר למדה?

- **אח!** מחה ר' לייב כשפניו זורחות, בבא קמא של השנה אין זו כלל הבבא קמא של השנה שעברה, זוהי בבא קמא אחרת לגמרי...

דף כד/ב כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני דיו בקב חרובים מע"ש לע"ש

שבילי של רבי חנינא

הגר"ח מולאזין מפרש - על פי הש"ה - כי 'שבילי' אין הכוונה 'בגלל' או 'בעבור' אלא בשביל ובדרך ובנתיב שיורדת ההשפעה מלמעלה אל רבי חנינא. השפעה זו עוברת בשביל שנסלל עבורו. אולם מאחר שדי לו בקב חרובין בלבד - מתפזר המותר לכל העולם... (רוח חיים אבות א-ג)

דף כד/ב כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני דיו בקב חרובים מע"ש לע"ש

בגלל שדיו בקב חרובים

בספרים הקדושים נאמר כי בגלל שהצדיק ניזון במעט - ניזון כל העולם בשבילו.

בכך פירשו את הפסוק "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר" (משלי יג/כב). אם הצדיק אוכל לשובע נפשו, כבר אין ניזון העולם בשבילו, ובטן רשעים תחסר... (אמירה יפה א' פ"א).

הלכה למעשה הורה ה"חזון איש" בבית מדרשו [אף על פי שבספרו כתב "צריך עיון"], כי גם במנחה גדולה בתענית יעלו הכהנים לשאת את כפיהם, כי מצוות ברכת כהנים היא מן התורה, וספק זה הן מתמקד בתקנת חכמים. לפיכך יש להכריע לקיים את מצוות התורה ואין לבטלה מפני ספק תקנת חכמים (וראה מה שהרחיב וביאר ב"קהילות יעקב" סי' ב', וע"ע בשו"ת "רב פעלים" שם בתחילת התשובה).

דף כו/ב שכור אסור בנשיאת כפיים

מדוע כהן הנושא את כפיו אינו צריך ללבוש בגדי כהונה?

הלכה רבתי מסיק הרמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ט"ו הלכה ד'): "מי ששתה רביעית יין בבת אחת - אינו נושא את כפיו עד שיסיר יינו מעליו, לפי שהוקשה ברכה לעבודה". כלומר, גמרתנו אומרת, כי יש להקיש בין עבודת המקדש לבין נשיאת כפיים של הכהנים; כשם שכהן שתוי יין אינו רשאי לעבוד בבית המקדש, כך גם אינו רשאי לשאת את כפיו ולברך את העם (ראה "לחם משנה" שם).

הבה נציב שאלה פשוטה אך נוקבת; אם נשיאת כפיים הוקשה לעבודות המקדש, מדוע אין הכהנים הנושאים את כפיהם זקוקים ללבוש בגדי כהונה? ובכן, אנו מבינים כי נשיאת כפיים אינה חלק מעבודות המקדש, שהרי אינה נעשית בבית המקדש. משכך, מוטל עלינו לברר, אם אינה מוגדרת כעבודת מקדש, מה פשר הדבר שבכל זאת היא הוקשה לעבודה בבית המקדש.

עמידה לפני ה': הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דוויטש שליט"א מבאר בספרו "ברכת כהן" (פרשת שמיי סימן נ"ב), כי ברכת כהנים אמנם אינה מוגדרת כעבודה בבית המקדש, אך הכהן המברך את העם בשם ה', הרי הוא כעומד לפני ה'. בחלק זה הוא דומה לכהן המשרת בבית המקדש, ששניהם עומדים לפני ה'.

מעתה, כל דין והלכה שמקורם נובע מהלכות עבודת בית המקדש - אינו תקף בנשיאת כפיים, שהרי אין היא מעבודות המקדש, ולפיכך, למשל, אין הכהן הנושא את כפיו צריך ללבוש בגדי כהונה, כי נשיאת כפיים אינה עבודת המקדש. אך הלכות ודינים הנובעים מכך שהכהן עומד לפני ה', למדים מעבודות המקדש, ולפיכך, כשם שכהן שתוי יין אינו רשאי לעמוד לפני ה' ולעבוד בבית המקדש, גם אינו רשאי לעמוד לפני ה' ולברך את העם. כמו כן, כשם שכהן העובד בבית המקדש צריך לעמוד ואינו רשאי לשבת, כך הכהנים הנושאים את כפיהם צריכים לעמוד, כי הלכה זו אינה בדווקא מהלכות עבודת הקרבנות, אלא מקורה באופן ובצורת עמידת הכהנים לפני ה'.

משגגענו עד הלום, נמשיך לברר נושא נוסף בהלכות נשיאת כפיים.

ההבדל בין בעל מום לשתוי יין: גמרתנו מבהירה לאור דרשות הפסוקים, כי אמנם כהן שתוי יין אינו רשאי לשאת את כפיו, אך כהן בעל מום ישא את כפיו, אף על פי שאינו רשאי לעבוד בבית המקדש. מה הבדל יש בין כהן שתוי יין לבין כהן בעל מום?

חילוק זה אנו מוצאים בכהנים פסולים נוספים; כהן שעבד עבודה זרה אינו רשאי לשאת את כפיו כל חייו (לשיטת הרמב"ם שם הלכה ג'), ואילו כהן טמא מת רשאי לשאת את כפיו [במינו הכל טמאי מתים]. השאלה המתבקשת היא, הן בבית המקדש שתוי יין, בעל מום, עובד עבודה זרה וטמא מת - פסולים לעבודה. מה טעם נבחרו דווקא שתוי יין ועובדי עבודה זרה כפסולים לברכת כהנים, ואילו לבעל מום ולטמא מת הותר לשאת כפיהם?

ובכן, כאן אנו מתוודעים לכך שיש שני סוגים של פסולים בעטיים מנוע כהן מעבודת המקדש. הסוג האחד הם פסולים שבגוף הכהן, כגון, כהן בעל מום, עליו קבעה תורה כי לא יעבוד בבית המקדש. יש סוג של פסול הנובע מכך שבמצבו הנוכחי הכהן אינו ראוי לעמוד לפני ה', וכגון, כהן שתוי יין, כהן שעבד עבודה זרה, או כהן אונן (עיי' "מגן אברהם" סימן קכ"ח ס"ק ס"ד וב"משנה ברורה" ס"ק קנ"ח).

אחר שהובהר לעיל, כי ברכת כהנים אינה עבודת המקדש אלא היא מוגדרת כעמידה לפני ה'; מובן היטב, כי כהן שהתורה פסלה אותו מעבודת המקדש מפני שאינו ראוי לעמוד לפני ה' במצבו הנוכחי, גם אינו ראוי לברכת כהנים. אך על כהן בעל מום מעולם לא נקבע כי אינו ראוי לעמוד לפני ה', אלא שלעבודת הקרבנות יש צורך באנשים שאינם בעלי מום בלבד, ולפיכך אין עילה לפסולו לנשיאת כפיים [ועיי"ש בהרחבה מקורות לחילוק זה].

דף כה/ב

מעביר ומתקן מידותיו

"אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו".

הכוונה היא שרבי אליעזר היה מיוחס ומידותיו היו טובות ביסודן, אולם רבי עקיבא שהיה בן גרים הוצרך לתקן ולזכך. הוא היה, איפוא, 'מעביר על מידותיו', מתגבר עליהן מיישרן. **לפיכך** היה שכרו גדול, שכן, גדול שכר מתקן עצמו ממי שנולד מתוקן... (עץ יוסף)

דף כו/א

או"י וט"ב

פעם נזדמן לידי רבי יעקב מעמדן מכתב בו נכתב התאריך ט"ב (בגימטריה י"ז) בתמוז. שרטט וכתב בגליון:

אוי (י"ז) לו למי שט"ב לו ב"ז בתמוז.

דף כו/ב לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב

ט"ו באב כנגד תשעה באב

אמר רבי ישראל מגור:

המיוחד ביום זה שהוא תיקונו של תשעה באב. בתשעה באב חרב המקדש על שנת חינוס, ואילו יום חמשה עשר באב הוא יום המסוגל לאהבת חינוס, שכן בו ביום הותרו שבטים זה בזה... ("לב שמחה", ואתחנן בשם אחיו).

לעילוי נשמת הר"ר **שלמה זלמן פורוש** ז"ל ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' שבט ומרת **שרה פורוש** ע"ה ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' ניסן ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י ידידינו הר"ר **שאו יצחק פינגוטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת אבי מורי

הר"ר **אלתר יוסף מאירוביץ** ז"ל ב"ר זאב ז"ל נלב"ע י"א שבט תשל"ז ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר **אברהם זאב מאירוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **אליעזר טיברגר** ז"ל ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע י"ב שבט תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
 Main Office: Wagman street 1 P. O. B. 471 Beni-Brak ISRAEL
 ת.ד. 471 בני-ברק טל: 03-5775333
 tel: +972-3-5775333 פקס: 03-7601020
 Fax: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

למנויים, תרומות והנצחות ובכל עניין ניתן לפנות לטל: 03-6160657

ביאורי אגדה

- נבואת דניאל • מגילת קהלת נאמרה ברוח הקודש
- 70 זקנים ותלמי המלך • יהושע בן נון שר צבא ד'

בלימודו העיוני בסדרים שנלמדו בישיבה. לעיתים דברי האגדה מופשטים מידי והוא חש (ובצדק) שיש כאן רובד עמוק יותר, המסתתר בין המפרשים. מידי פעם גם אלו שהבינו אל נכון את קטעי האגדות, רוצים להוסיף לעצמם עוד פנינת חמד, בדמות קושיה טובה של הראשונים, תירוץ נפלא של האחרונים או פרפרת נאה, שתעטיר את הלימוד ותוסיף נופך ללימוד הגמרא.

בדיוק לשם כך, נכתבו "ביאורי האגדה". "ביאורי האגדה" סולל דרך נפלאה ומשמעותית להבנת דברי חז"ל ומאמריהם הקדושים. הביאורים כתובים בשפה ברורה וקולחת, כשלצד ביאורי הדף "השוטפים" מופיעים פירושים ורעיונות, הוספות ופרפראות משיבות נפש.

כדאי לפתוח, להציץ ולעיין. אתם בעצמכם תברכו את ברכת התורה, ברכת השבח וברכת הנהנין. תציצו ותיהנו ללא ספק...

שכתבו חכמנו זיכרונם לברכה. אך עדיין, הוצרך הדור והוצרכה השעה, כך חשו רבים וטובים, לחיבור חדש, מקיף וממצה על אגדות הש"ס. לא כולם יכולים לשקוד על דלתי דף הגמרא העיוני והעמוק. לעיתים זקוקים יהודים לשיעור באגדות הש"ס, כפי שנהוג היה בכל הדורות. לדידם, פירוש ה"עין יעקב" ושאר הפירושים שנכתבו עד כה, עדיין קשים הם להבנה.

ביאורי האגדה

לא רק היהודי "הפשוט" נזקק לביאור מקיף ומצוין על אגדות הש"ס. גם טובי הלומדים, רוצים להבין יותר, לחזור יותר אל עומק דברי חז"ל ולרדת לשורשי הדברים. לפעמים הלומד מגיע במהלך לימודו למילה בארמית, אותה לא פגש

כל אחד מאיתנו קרא, לא פעם ולא פעמיים, תיאורים סיפורתיים-היסטוריים של יהודים מדורות שחלפו ואינם. על בית-המדרש החמים של החנוונים או הנפחים, ה"קלויז" או ה"שטיבל". כמעט בכל אחד מהתיאורים הללו נתקלתי בוודאי ב"חברת עין יעקב", שהייתה קיימת בכל בית כנסת. שם, ליד האח המבוערת וקנקני התה המהביל, ישבו

"ביאורי האגדה" סולל דרך נפלאה ומשמעותית להבנת דברי חז"ל ומאמריהם הקדושים.

יהודים, ששבו זה עתה מעבודת כפיים קשה, משוטטות בשווקי העיריה או מחיזור רוכלים על פתחי האיכרים והאזינו בשקיקה ובעיניים נוצצות לשיעור ה"עין יעקב", שיעור ב"אגדות הש"ס".

מאמרי חז"ל

אגדות הש"ס זכו במהלך השנים לפירושים נאים ושונים. רבי יעקב אבן חביב, ממגורשי ספרד, כתב את החיבור המונומנטאלי "עין יעקב". בנו ממשיך דרכו, ראש חכמי ירושלים המהרלב"ח זצ"ל, השלים גם הוא את מלאכת אביו והוסיף מעצמו ביאורים שונים ונכוחים.

במרוצת השנים הוסיף רבי יהודה אריה ממודינא את חיבורו "הבונה" על ה"אגדות", אליו הצטרפו עוד גדולי תורה וגאוני עולם נוספים, שפיארו בהסבריהם את יצירת אגדות הש"ס,

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

כי נר מצוה ותורה אור

הקדם והנצח

את נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אדר - ניסן - אייר

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת מאורות הדף היומי

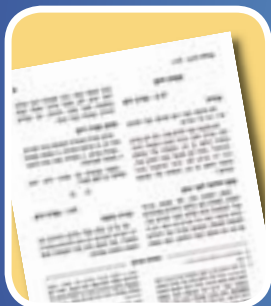
מאורות הדף היומי נראה אחרת

מסכת מגילה

אגדות המגילה

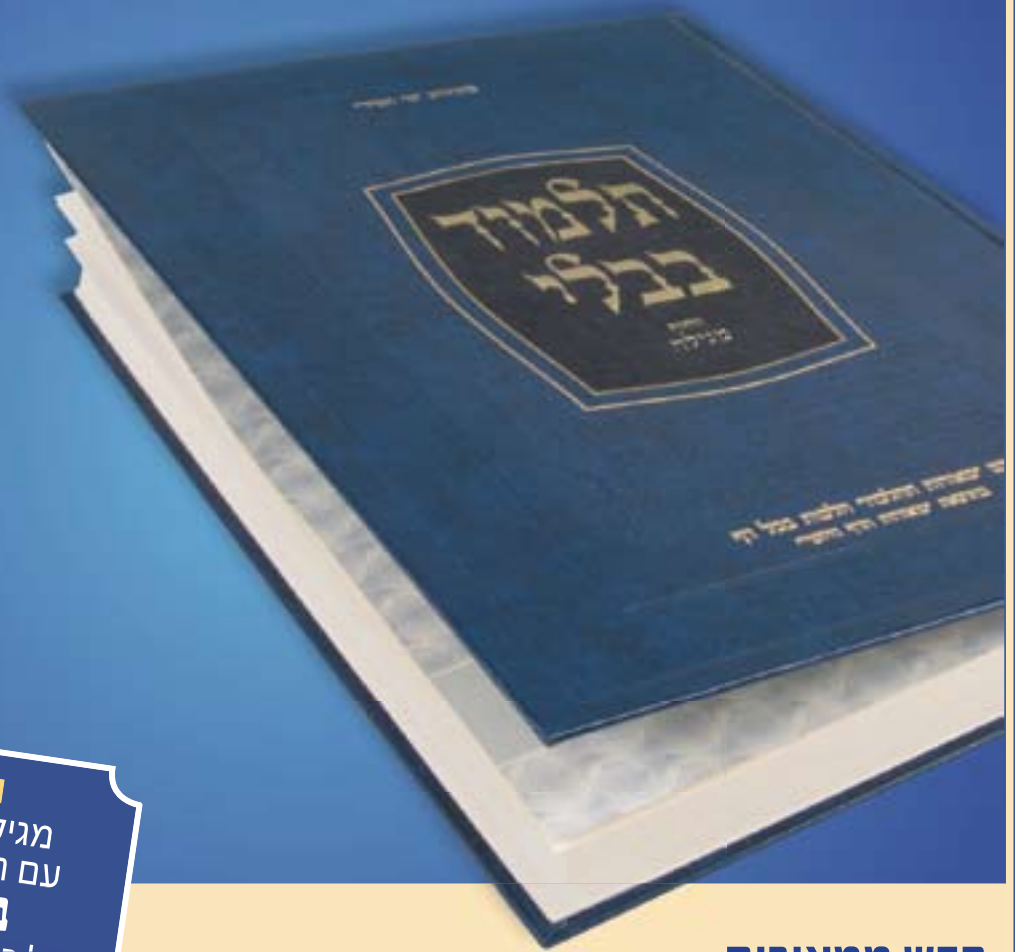

הלכות פורים

ובנוסף
מגילה מעוצבת
עם הלכות מגילה
במתנה
על כל רכישת גמרא

להבין את המגילה על פי הגמרא

חדש ממאורות:
מסכת מגילה עם הלכות הפורים
ומגילת אסתר מבוארת ע"פ הגמרא.

מאורות הדף היומי בחידוש על מסכת מגילה, ללומדי הדף היומי ולכלל ישראל.
מסכת מגילה מבוארת, בלוי אגדות וחידושים המעטרים ומוסיפים לחווית הלימוד
יחד עם הלכות הפורים ועם מגילת אסתר המפורשת ע"פ הגמרא.
קבע עיתים והצטרף לרבבות לומדי הדף היומי עם הלכה המביאה לידי מעשה.

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

33 בלבד

ליחידה בקנייה מרוכזת
של 10 גמרות ויותר
מחיר ליחידה 36

להשיג במוקדי הפצה: משרדי מאורות - בני ברק: וגמן 1 פינת חתם סופר 5. ירושלים: שרי ישראל 14. אשדוד: רבא 5. רכסים: הזית 7. ובמוקדי המכירה בתאום מראש: מודיעין עילית: משפ' פוליטסקי, רח' קצות החושן 26/9 טל. 9744274-08. אלעד: משפ' שטרייכר, רח' בן עוזיאל 5/28 טל. 9073145-03. בית שמש: משה, רח' בן עזאי 7/20 טל. 9921948-02. ביתר: משפ' קובלסקי, רח' קדושת לוי 5/29 טל. 5803766-02. משפ' נפחא, רח' הרב צדקה 4/9-5807511-02. לא ניתן להשיג בחנויות